

Кондратюк О.М.

УДК 657.1.012.1

ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ТА ЗАВДАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В КОРПОРАЦІЯХ

Трансформаційні зміни в світовій економіці та економіці України відбуваються у вигляді комплексних інституційних і структурних перетворень. Важливим чинником і конкурентоспроможним елементом світової та національної економік є корпорація через консолідацію власності, інтеграцію капіталу та властивий їм (або утворений) сукупний економічний потенціал. Корпорації мають властивості впливати на темпи і якість ринкових трансформацій [1, с. 3], забезпечують відтворення більшої частини економічних благ у суспільстві, визначають поступ подальшого розвитку економіки.

Утворення корпорацій обумовлено об'єктивними процесами розвитку продуктивних сил, поділу й кооперації праці [2, с. 6]. Проте, до теперішнього часу, в науковій літературі не сформульовано єдиного погляду на проблеми розвитку корпорацій, визначення корпорації як економічної категорії, вплив трансформаційних процесів на розвиток бухгалтерського обліку в корпоративній системі координат. Означені питання є актуальними, чим обумовлюють необхідність та окреслюють напрями подальших досліджень.

Об'єктом дослідження є завдання бухгалтерського обліку в управлінні корпораціями. Предметом дослідження є теоретико-економічні засади розвитку корпоративного сектору економіки та бухгалтерського обліку як передумови ефективного управління корпораціями.

Метою статті є дослідження розвитку корпорацій та їх вплив на завдання бухгалтерського обліку.

Загальним мотивом для створення корпорації є прагнення ініціаторів досягти поставленої мети. Твердження того, що до її складу може входити багато підприємств як підрозділів, які є складовими акціонерного товариства; вона може бути акціонером багатьох інших акціонерних товариств чи об'єднуватися з іншими бізнес-одиницями в інтегровані корпоративні структури дотримуються чисельні вітчизняні і закордонні дослідники [3, 4, 5, 6].

На основі узагальнення чисельних трактувань категорії «корпорація» під корпорацією пропонується розуміти окрему соціально-економічну систему, в складі якої об'єднуються капітали і інтереси самостійних суб'єктів підприємницької діяльності різних сфер економіки, утворюючи нові форми господарювання. Це потребує моделювання ефективної системи управління, а отже обумовлюється подальший розвиток бухгалтерського обліку і звітності корпорації у забезпечення такого управління.

Станом на січень 2012 р. у світі налічується біля 3,1 млн. компаній [7]. За опублікованим у 2010 р. журналом Forbes рейтингом корпорацій, 2000 найбільших компаній щорічно виробляють біля 1 трлн. дол. продукції, обсяг продажу складає 25% світового, обсяг накопичених інвестицій сягає 4 трлн. дол., контролюють більше 80% нововведень і ноу-хау, забезпечують роботою 73 млн. робочих [7]. Їх сукупний дохід складає 4,2 трлн. дол., котрий перевищує ВВП США, Китаю та Японії В Україні налічується 424,8 тис. підприємств корпоративного типу, питома вага яких становить біля 37,5% загальної кількості суб'єктів економічної діяльності [2].

Корпорації в Україні почали утворюватися з початком процесу приватизації у 90-х роках. Умовно процес приватизації поділено на такі етапи: 1-й – 1992-1994 рр., 2-й – 1995-1998 рр., третій – 1999 і по теперішній час. Протягом 1-го періоду було приватизовано близько 11 тис. підприємств, 2-го періоду – 50 тис. [8, с. 30]. Головною метою перших етапів було швидке створення критичної маси недержавної власності у галузях, що впливали на розвиток споживчого ринку (торгівля, харчова і легка промисловість, переробка сільськогосподарської продукції, побутове обслуговування) та покриття бюджетного дефіциту. Зміна власності відбувалася через викуп або оренду підприємства його працівниками, розпродаж малих об'єктів бізнесу, приватизаційні сертифікати [8, с. 30-34]. Починаючи з 1999 р. зміна власності характеризується індивідуальним підходом до продажу підприємств інвестиційно привабливих галузей, зокрема енергетики, машинобудування, металургія, нафтопереробка та зв'язок за грошові кошти та здійснюється через продаж пакетів акцій на біржах, аукціонах та за конкурсом.

Базовою передумовою утворення корпорацій в Україні є перебудова національної економіки шляхом зміни форми власності. Аналіз національної законодавчої бази приватизаційного періоду дозволяє стверджувати, що через її недосконалість та відсутність механізмів регуляторного впливу більшу частину національного господарства передано обмеженій кількості власників. В результаті відбулося утворення потужних корпорацій в різних галузях економіки.

Корпорації утворюються в результаті трансформаційних процесів. Трансформації підприємств відбуваються через створення, з'єднання (злиття, приєднання, поглинання), об'єднання, рекомбінацію, перетворення (припинення), поділ (розподіл, виділення, відособлення), роз'єднання, ліквідацію. У національному законодавстві окремі види трансформації підприємств позначені терміном «реорганізація». Реорганізацією в Цивільному кодексі України (ст. 104), Господарському кодексі (ст. 56, 59), Законі України «Про державну реєстрацію юридичних та фізичних осіб – підприємців» (ст. 33, 34, 37), Законі України «Про господарські товариства» (ст. 19), Законі України «Про банки і банківську діяльність» (ст. 2) позначається злиття, приєднання, виділення, поділ, перетворення. На відміну від реорганізації, трансформацією є не тільки зміна організаційно-правової форми підприємства, складу власників корпоративних прав, майна, зобов'язань та власного капіталу. Це комплексні зміни, котрі включають зміни базових установок і цінностей компанії та набувають безперервне покращення результативності бізнесу,

підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості, досягнення саморегульованості. Трансформація реалізується через комплексне застосування методологій реінжинірингу бізнес-процесів, тотального управління якістю, процесно-орієнтованого управління (Activity-Based Management), збалансованої системи оціночних індикаторів (Balanced Scorecard), системи управління доданою вартістю (Value-Added Chain), системи «20 ключів», стандартів з екологічного управління та соціальної відповідальності ISO 9000, ISO 26000, AA1000, GRI. Вона є суттєвими організаційно-економічним явищем в життєвому циклі підприємства, її стадії та взаємозв'язок з бухгалтерським обліком зображено на рис. 1.

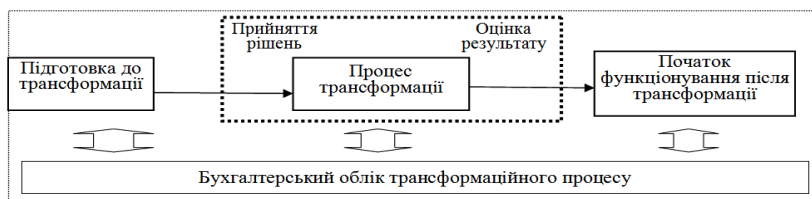

Рис. 1. Взаємозв'язок трансформаційного процесу підприємства з бухгалтерським обліком.

На підготовчій стадії трансформації відбувається моніторинг зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства, прийняття рішення про підготовку до трансформації, розроблення і обирання оптимального варіанту трансформації, вибір потенційних партнерів, прийняття рішення про трансформацію, організаційно-технічне і соціальне проектування, розроблення експериментальної версії трансформаційного процесу. На стадії проведення трансформації здійснюються технічні, організаційні, економічні, соціальні заходи, оцінюються результати трансформації. На початку функціонування підприємства після трансформації аналізується ступень досягнення цілей та ефективність трансформації, коригуються рішення за результатами оцінки.

Утворенні, в результаті трансформації підприємств, об'єднання (економічні системи) з окремих взаємозалежних господарських об'єктів набувають додаткового економічного ефекту (названого синергетичним), завдяки виникненню між елементами створених систем керованої відповідності між економічними цілями розвитку системи й розподілом наявних у ній ресурсів (усіх видів активів) [9, с. 9]. Синергетичний ефект корпорації виявляється у підвищенні політичної значущості; зростанні капіталізації (вартості) підприємства; збільшенні обсягів виробництва і збуту продукції, їх якості та асортименту; диверсифікації фінансово-господарської діяльності; підвищенні якості управління, кадрового потенціалу; праці; конкурентоспроможності, фінансової стійкості і привабливості, об'єднання джерел фінансування; прискоренні інноваційних процесів; зниженні податкового навантаження; зниженні трансакційних витрат; розподілі інвестиційних ризиків.

Стале функціонування корпорації залежить від ефективного корпоративного управління, що включає управління фінансами, виробництвом, персоналом, модернізацію і удосконалення бізнес-процесів, розробкою і реалізацією конкурентоздатної стратегії у забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку корпорації. Корпоративне управління спрямоване на задоволення інтересів суб'єктів корпоративних відносин та запобігання виникнення конфліктів між ними.

Утворення нових форм бізнесу, ефективне управління їх розвитком обумовлюють розвиток та дизайн системи бухгалтерського обліку корпорацій та окреслюють відповідні завдання. У такому контексті бухгалтерський облік призначений для впорядкування інформації про діяльність корпорації, складання консолідованої фінансової звітності відповідно до міжнародних і національних нормативів, задовольняючи корпоративні інтереси учасників та зовнішніх користувачів.

Завданнями бухгалтерського обліку стають формування корпоративної облікової політики; стандартизація бухгалтерського обліку всередині групи; обґрунтування методик ведення обліку запасів, операцій з продажу та оренди необоротних активів, витрат, доходів, фінансових результатів та внутрішніх розрахунків, сплати дивідендів, консолідації фінансової звітності, трансформаційних процесів, операцій з корпоративними правами. Їх вирішення уможливить достовірне відображення особливості господарської діяльності корпорації в цілому та її окремих членів, забезпечить єдність облікових даних та показників фінансової звітності в межах корпорації.

Джерела та література:

1. Головкова Л. С. Формування та розвиток сукупного економічного потенціалу корпорацій : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Л. С. Головкова; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2010. – 36 с.
2. Чуніхіна Т. С. Корпорація в суспільному відтворенні: генезис і механізм функціонування : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.01 – Економічна теорія та історія економічної думки / Т. С. Чуніхіна. – Донецьк : Донецьк. нац. ун-т Мін-ва освіти і науки України, 2009. – 17 с.
3. Брадул О. Ми. Теорія та методологія бухгалтерського обліку і аналізу діяльності корпорацій : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.09 / О. М. Брадул; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К., 2009. – 35 с.
4. Мамот Т. В. вартісно-орієнтований організаційно-економічний механізм корпоративного управління холдинговими компаніями: стратегія отримання комбінаторних переваг : монографія / Т. В. Мамот, М. В. Кадничанський, О. А. Лобанов, Н. В. Рудь. – Харків : Фактор, 2010. – 220 с.

5. Асаул А. Н. Менеджмент корпорации и корпоративное управление / А. Н. Асаул, В. И. Павлов, Ф. И. Бескиеръ, О. А. Мышко. – СПб. : Гуманистика, 2006. – 328 с.
6. Пилипенко О. І. Корпоративні права в системі бухгалтерського обліку: теорія, методологія, організація : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.09 / О. І. Пилипенко; Житомир. держ. технол. ун-т. – Житомир, 2010. – 40 с.
7. Статистика количества компаний по странам, представленным на КОМПАС.COM : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://news.kompass.ua/blog/statistika_kolichestva_kompanij_po_stranam_predstavlennym_na_kompass_com/2012-01-24-272
8. Румянцев С. А. Українська модель корпоративного управління: становлення і розвиток / С. А. Румянцев. – К. : Знання; КОО, 2003. – 149 с.
9. Єгорова І. Г. Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств : навч. посіб. / І. Г. Єгорова, Г. І. Матукова, Н. С. Приймак. – Львів : Магнолія-2006, 2009. – 331 с.